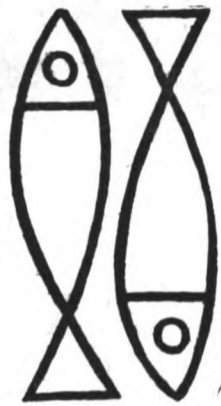

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

„Maar gij geheel anders“

(IV)

Efeze 4 : 20.

Het anders-zijn dan de wereld is geen kwestie van de buitenkant. Van vormen en manieren. Of van reactie: ik doe niet wat jij doet, en jij mag niet wat ik lekker wel mag. We liggen niet aan de ketting van allerlei kerkelijke en semi-kerkelijke voorschriften.

Ons anders-zijn is ook geen kwestie van organisatie. Dat komt niet te pas in wat Paulus allemaal opsomt in Efeze 4. Het christelijk georganiseerd zijn garandeert nog niet ons anders-zijn, zoals Paulus daarvan spreekt.

Als Paulus zegt: en gij geheel anders, dan voegt hij er direkt achteraan waaróm heel anders: gij hebt Christus Jezus leren kennen.

Dát is de positieve en actieve kracht van dat geheel anders-zijn. Waar dat anders-zijn als vanzelf uit voortvloeit.

Wij zijn niet anders krachtens opvoeding, traditie, kerkklidmaatschap, - hoewel dat wel een grote rol speelt natuurlijk -, maar ten diepste: omdat we Christus hebben leren kennen.

Als dát er niet achter zit houden we ons anders-zijn niet lang vol. Dan vallen we op onverhoedse momenten vrij spoedig uit onze rol van anders-zijn. Het is dan inderdaad niet meer dan een rol, die we spelen.

Maar als we Christus Jezus hebben leren kennen, dan wordt daar alles anders van. Niet maar ons uiterlijk, onze vormen en zeden, onze make up, maar primair wij zelf worden dan anders. Gij, zegt Paulus. Andere mensen.

Vader en moeder zeggen wel eens van een lastige jongen en een moeilijk meisje: sinds hij háár heeft leren kennen of sinds zij hem heeft leren kennen veranderde hij of zij als een blad van een boom. Dat komt ervan als men de liefde in zijn leven leert kennen. De overgave van en aan de ander. Het zijn van en voor de ander.

Als die Ander dan Jezus Christus is! En we leerden Zijn liefde kennen! Dáár worden we andere mensen van. Van de liefde van Christus. In de gemeenschap met Hem. En hoe beter we Hem leren kennen, des te meer worden we andere mensen.

Dat is niet iets om ons over te verheffen boven anderen. Want ook wij wandelden eertijds in duisternis en het is pure genade als we nu in het licht leven. Toen - zelf of in onze voorouders - wandelden we als de anderen, zegt Paulus, en dat is niet best: in de ijdelheid van hun denken, verduisterd in hun verstand, vervreemd van het leven Gods, om de onwetendheid, die in hen heerst, om de verharding van hun hart (vers 18). Deze geven zich over in hun verdoving aan de losbandigheid, om gretig winst te slaan uit allerlei onreinheid (vers 19).

Paulus tekent met een paar trekken het leven van de wereld van zijn dagen, maar dit beeld kon weggelopen zijn uit onze tijd.

Maar gij geheel anders!

Wij hebben toch Christus leren kennen. Wij hebben van Hem gehoord en zijn in Hem onderwezen. En nu leggen we de oude mens af, met zijn misleidende begeerten, die ten verderve leiden, - en we spreken waarheid, in de ontmoeting met onze naaste, want we horen bij elkaar in de kerk des Heren. Als we daarbij wel eens in toorn geraken, zullen we toch de zon niet laten ondergaan over een opwelling van onze toorn.

Dan stelen we ook niet meer, van God en onze naaste, we stelen geen tijd meer en geen geld, we verrijken ons niet ten koste van de gemeenschap, maar spannen ons in goed werk te verrichten met onze dagtaak, opdat we de behoeftigen iets kunnen meedelen. (Je werk goed doen is ook een "goed werk".)

Dan zetten we een wacht voor de deur van onze mond, opdat geen liederlijk woord ons over de lippen komt, maar als we een goed woord kwijt kunnen zullen we dat niet verzwijgen, opdat zij die het horen genade ontvangen.

Zo dienen onze woorden tot opbouw, maar elk woord dat afbreekt zullen we maar haastig inslikken.

Alle bitterheid, gramschap, toorn, getier en gevloek is dan contrabande evenals alle kwaadaardigheid. Maar we zullen jegens elkaar vriendelijk zijn, barmhartig, elkaar vergevend, zoals God in Christus ons immers vergeving heeft geschonken. (vers 20-32).

Ziedaar wat Paulus bedoelt met dat geheel anders-zijn. Nogmaals: dat is niet te organiseren en te redden met anders georganiseerd zijn dan de anderen. Geen 3 formulieren van enigheid als grondslag voor onze school, partij of organisatie garanderen ons de echt christelijke eenheid en saamhorigheid en de liefde. Het kan er even goed nog wel heel werelds toegaan, al kloppen de statuten als een bus op Schrift en belijdenis.

Paulus zegt tegen die christenen in Efeze, die zich de dag nog kunnen heugen dat ze wierook brandden voor hun afgoden: toen waren jullie vervreemd van God. Vreemdelingen ook t.a.v. de kerk van Christus. Maar nú zijn jullie geen vreemdelingen meer, maar huisgenoten Gods! (2 : 19)

Ongelovigen zijn dus in Gods oog maar vreemde lieden. Ze gedragen zich ook vreemd. Ook in het oog van de kerk.

Maar als ze gelovig zijn geworden en opgenomen in de kerk, dan zegt de wêreld van hen: ze zijn ons vreemd geworden. Ze zijn anders geworden dan wij.

Het is dus maar van welke kant je het wilt bekijken.

Willen we dat Góð ons vreemd vindt en

de wêreld ons inhaalt als bij haar passend? Of willen we bij Christus en zijn gemeente thuis zijn en t.a.v. de wereld vreemdelingen, pelgrims?

Israël was uit de volken geroepen om een ander volk te zijn.

Maar als ze hun anders-zijn beu worden en ze vragen Samuël om een koning, zoals de andere volken hebben, dan geeft de HERE ze hun zin, en ze krijgen Saul, de autocratische en daarom antitheocratische koning, een man naar hun hart, uitstekende boven al het volk, een kérel om mee voor de dag te komen, een kérel om mee op te bieden tegen de andere volken.

Deze keus van Israël is uitgelopen op de verwerping van de theocratische messias-koning Jezus Christus, uit Davids huis, als ze voor Pilatus uitroepen: we hebben geen koning dan de keizer.

We hebben geen andere koning dan de keizer, die de wereld ook heeft.

Wat zijn we dan te beklagen! Als we geen andere koning hebben, geen ander ideaal, dan het idool van de wereld.

Maar gij toch... geheel anders?

C. P. Plooy

1) Gesproken in een jeugdvergadering te Haarlem, 14-11-'65.

EEN RUITER

*Een ruiter draaft door alle landen
Op 't witte paard met pijl en boog.
En telkens vouwen zich de handen,
waar er een pijl naar binnen vloog:
De sterke handen van de mannen,
Vermoeide handen van hun vrouw.
Gebalde vuisten gaan ontspannen,
Geheven vingers zweren trouw.*

*Naar alle kanten vliegen pijlen
als vlammen door de duisternis;
door 't kerkraam heen en door de
van 't raam in de gevangenis. [spijlen
Een zieke dankt voor zegeningen,
een zwakke moeder voelt zich sterk;
een stervend kind begint te zingen.
Zo doet het Woord van God zijn werk.*

*De volle zegen blijft verborgen,
toldat de Heer die ons onthult,
maar wij gaan voor die ruiter zorgen,
dat steeds zijn koker wordt gevuld.
De Bijbel moet naar alle landen,
voor alle volken te verstaan,
tot blanke, bruin' en zwarte handen
zich in verbazing vouwen gaan.*

Okke Jager

Op de drempel van het nieuwe jaar

Weer staan we aan het eind van een jaar. In ijltempo is 1965 ons voorbij gesnel. Het was een bewogen jaar. Méér dan zijn voorgangers. De spanningen in de wereld namen gestadig toe.

In Vietnam woedde de onvoorstelbaar wrede oorlog steeds feller. Daaromheen werden de tegenstellingen tussen Amerika, Rusland, China dieper en dreigender. De Chinese volksrepubliek, hard en agressief als de Sowjetunie onder Stalin, ontwikkelt een enorme „antikapitalistische” propaganda in nagenoeg alle landen der wereld. Rusland kwam in de macht van nieuwe heersers die een scherpere politieke koers uitzetten. In ieder geval in de richting van een nieuwe koude oorlog. Ook in West-Europa verscherpten zich de bestaande controversen. De Gaulle kreeg opnieuw kans zijn cultus van de mythische „grandeur” van Frankrijk voort te zetten. Engeland, economisch zwakker dan ooit, ziet zijn invloed op de wereldpolitiek gestaag verminderen. En het door een ijzeren gordijn in tweeën gescheurde Duitsland betekent een latente bedreiging voor de wereldvrede.

In het leven der volkeren is voorts een zeer onheilspellend verschijnsel de nooit verslappende van alle moderne communicatiemiddelen gebruik makende, en over enorme kapitalen beschikkende communistische propaganda. Het is er een die voor de meest weerzinwekkende methoden niet terugschrikt. Drie-vijfde deel der wereldbevolking bevindt zich reeds in de greep van machten, die verbeteren en zonder enige scrupule de mensen indoctrineren met de atheïstische, materialistische, het mensenleven tot in de wortel vergiftigende levensbeschouwing van Marx en Lenin. Wat door de christelijke kerken aan prediking, bijbelverspreiding en leetuurvoorziening er tegenover wordt gesteld is daarbij vergeleken nietig.

Wat eenmaal het christelijke Westen was wordt geparalyseerd door een met nihilisme, pragmatisme en existentialisme geïnfecteerde levenshouding die de mensen van hun grootste schat en kracht, namelijk van iedere hoop op de toekomst, berooft. Onder het voorgeven van „waar” te willen zijn schudt het blanke deel der mensheid elke norm van zich af en leeft ze voort in grauwe angst, gecamoufleerd en gecompenseerd door een hunkering naar alle mogelijke, heel vaak zelfs vulgaire, ja, perverse vormen van plezier en genot. In de samenleving gaan al meer heersen de afkeer van verantwoordelijkheid, en voorts: zelfzucht, raffinement, eenzaamheid, walging.

Heviger dan ooit openbaart zich met name in Azië en Afrika een fanatiek nationalisme, aangedreven door rassenwaan en rassenhaat. De gele en zwarte volken, opgezweept door eerezuchtige, soms ook gewetenloze lieden, en vervuld met een bittere wrok tegen de vroegere kolonialistische overheersers, zinnen op wraak over wat hun in het verleden door deze werd aangedaan. Vaak vuren communistische agitators - lijnrecht in strijd tegen de grondgedachten van hun ideologie - deze nationalistisch gekleurde rassenhaat aan om ze te gebruiken als middel ter bereiking van hun duistere doeleinden.

De demonie van deze rassenwaan wordt voorts heviger gestimuleerd door wat wel het grootste probleem is waarmee de mensheid onzer dagen wordt geconfronteerd. Dat bestaat in de onvoorstelbare ellende waarin honderden miljoenen Aziaten, Afrikaners en Zuid-Amerikanen leven. In voorbijgane tijden worstelden alle volkeren van Europa met een „sociale kwestie”. Ze bestond daarin dat de sociaal laagst geklasseerde en talrijkste bevolkingsgroepen in maatschappelijk, economische en politiek opzicht op schandelijke wijze achteruit gezet waren, ja, in feite onderdrukt en uitgezogen werden. Deze „sociale kwestie” leidde in vele landen tot bloedige opstanden en revoluties. Thans evenwel is er een „sociale kwestie” welke de gehele wereldbevolking raakt en zo een voluit mondiaal karakter draagt. Zonder twijfel is deze nood-der-miljoenen het meest benauwende van de vele vraagstukken waarvoor de mensheid van onze dagen zich geplaatst ziet. De volken van Azië, Afrika en Zuid-Amerika weten het heel goed dat als één blanke en twee gekleurde mannen aan één tafel zitten en voor hen tien sneden brood worden neergezet die één blanke daar negen van naar zich toehaalt en de

twee andere het met die éne overgebleven moeten doen.

Onze schizofrene wereld, zo werd onlangs in een nederlands tijdschrift geschreven, krijgt zijn meest tragisch accent in de steeds wijder wordende kloof tussen rijke en arme volken. Wat wij tot op heden onder ontwikkelingshulp hebben verstaan, is een even huichelachtige als onzake-lijke aangelegenheid als het beruchte pannetje soep van de diakonie. Wanneer onze produktie gericht blijft op een rijker maken van degenen die rijk zijn, op een aangamer maken van het leven waar het reeds „aangenaam” is, op een versnelling van de groei waar de groei nauwelijks bij te houden is, zullen de armen, de miljoenen die Azië en Afrika en Zuid-Amerika bevolken, ons een rekening presenteren die alleen met ons leven te voldoen is (zonder dat er overigens iemand iets mee opschiet!). Ik zou hier willen spreken over het **verraad van de westerse vakbeweging**, het verraad van de westerse arbeiders. Niemand ontkent hun recht om in ons economisch systeem hun aandeel in de buit op te eisen, die anders naar de ondernemers en aandeelhouders zou gaan. Hun verraad is dat ze geen ander alternatief kennen dan het heb-spel mee te spelen en dat mede door hún eisen de arme volken steeds meer voor onze industrieproducten moeten betalen, met geld waarvoor steeds meer zweet, steeds meer grondstoffen nodig zijn om het bijeen te brengen, waardoor alle miljarden van de ontwikkelingshulp, met de ene hand geschonken, met de andere, via winsten, inflatie, rente en aflossing, daling grondstoffenprijzen enz. enz. worden teruggestolen.

Als een dreigende donderwolk hangt de ellende, het onrecht, de uitbuiting van honderden miljoenen boven ons verwarde, verdeelde, angstige wereld.

En hoe staat het met de christelijke religie, de christendom, de christelijke kerk in de wereld van vandaag?

In een positief christelijk, Duits tijdschrift (**In die Welt für die Welt**) werd daarover onlangs door een bevoegde hand o.a. het volgende geschreven.

Van jaar tot jaar neemt het aantal christenen in de wereld af. Volgens de laatste statistieken van de grote religies der wereld behoort een vierde deel van de 2.8 miljard mensen die momenteel de wereld bevolken tot de protestantse, de rooms-katholieke en de orthodoxe kerken. Het christendom heeft zijn domein in het Westen. De kerken in Azië en Afrika vormen daar een verdwijnend kleine minderheid. En juist in het Verre Oosten en in Afrika neemt de bevolking op explosieve wijze toe. Het geboorte-overschot bedraagt in Japan twee, in India vier of vijf miljoen per jaar! Alle pogingen tot „geboorteregeling” zijn tot dusver mislukt. In Japan probeerde men het met een belasting op de kinderen. Kinderbelasting in Japan, kindertoeslag in Europa! De gekleurde volkeren groeien stormachtig, ondanks gemis aan hygiëne en ondanks telkens weer optredende hongersnood.

Het eigenlijke heidendom sterft weg. In de statistieken van de jonge staten van Azië komt het reeds niet meer voor. Deze statistieken spreken wat de religie betreft alleen van mohammedanen, hindoes, boeddhisten, konfucianen en christenen. De Indonesische regering heeft onlangs de animisten van Mentawai bevolen mohammedaan of christen te worden. Heiden-zijn betekent achterlijk-zijn. Het heidendom sterft. Het definitieve sterven ervan voltrekt zich in de steriele lucht van het nationalistische, het technische denken. De trommel van Afrika, zinnebeeld van de magischheid-zeden der vadersen verklinkt steeds meer. Zij is reeds verklonken in de moderne steden met hun fabrieken en industrieële bedrijven. De goddelijke vogel roept nog alleen in de nog niet doorkruiste oerwouden van Nieuw-Guinea. De ontmythologisering van de gekleurde rassen der wereld is in volle gang!

De oude heilige boeken van China worden bijna nog maar alleen door chinezen buiten China en - aan de Europese universiteiten gelezen. In China zelf leest men de geschriften van Marx, Lenin en Mao Tse Toeng. Of men bestudeert er vijf- en tien-jaren-plannen. Zo sterft in het Rijk van het Midden de grootste der oude religies. In de plaats daarvan komt de nieuwe belijdenis van

het materialisme en het geloof aan de vooruitgang. De overblijvende oudere religies worden opnieuw geïnterpreteerd en verstaan tegen de achtergrond van het voorbije koloniale tijdperk. Zij ontvangen een nieuwe betekenis uit de tegenstelling met het openlijke of bedekte kolonialisme van het Westen. En het wordt nooit vergeten dat dezelfde schepen die in de chinese havens met hun kanonnen de toegang forceerden voor de opium, ook de blanke zendelingen naar China brachten.

In onze dagen staan de religies in Azië en Afrika voor het eerst in de geschiedenis van de nieuwe tijd voor de mogelijkheid, zonder Europese opperhoogheid, zichzelf te zijn, zichzelf te ontwikkelen, zichzelf te vinden. Allerwege klinkt het parool: Nationale religie! Op het voetstuk van het standbeeld van Nkrumah, de dictator van Ghana, leest men de woorden: Zoek eerst het politieke koninkrijk (the political kingdom) en alle ander dingen zullen u ten deel vallen!

De statistiek zegt dat er 775 miljoen christenen zijn in de wereld. Maar de werkelijke situatie van christendom en kerk kan men niet in statistieken uitdrukken. Die is zonder meer zorgwekkend. Hoeveel werkelijke christenen zijn er? Niemöller voorspelde dat er aan het eind van deze eeuw nog slechts scherven van de kerk zullen zijn overgebleven. Men kon onlangs lezen dat momenteel hoogstens vijf procent van de leidende figuren in de wereld van de politiek, de economie, de wetenschap, de kunst nog werkelijk geloven in een levende God. Sarvapalli Radhakrishnan, een indische godsdienstfilosoof en staatsman, opgeleid aan een christelijk college in Madras, bereisde als lid van een Unicef-delegatie een paar jaar geleden Europa. Zijn oordeel daarover luidde o.a.: Ik ontdekte in de christelijke landen een veel erger heidendom dan ik in India aanschouwde. Daar zag ik mensen die afgoden van hout en steen aanbidden. Maar in het christelijk Europa zag ik mensen die zichzelf aanbidden!

In Duitsland vertoefde een tijd geleden ongeveer vier en twintig duizend Aziaten en Afrikanen. Voor de meesten van hen hadden ouders en familie moeizaam geld bijeengebracht om de studie van hun zoon in Europa mogelijk te maken. In hun vaderland waren deze jonge mannen veelal lid van de zich daar bevindende kleine christelijke kerk. Maar, zo schreef een expert op het gebied van de zending, als deze Aziaten en Afrikanen na drie of vier jaar weer in hun vaderland terugkomen zijn velen van hun radicaal veranderd. Ze zijn immuun geworden voor het christendom. Van christenen zijn zij geblaseerde, ge-seculeerde lieden geworden. En het „christelijk” Europa draagt daarvan voor een groot deel de schuld.

Dat is iets van de naar de mens gesproken uiterst sombere situatie waarin zich christenheid en kerk in Europa en de wereld verkeren.

En wie zijn wij en wat doen wij, gereformeerden van Nederland die de pretentie voeren ware kerk te zijn en de keur der christenheid te vormen?

Zullen wij om Gods wil en om der wille van de wereld die God liefheeft en om der wille van onze eigen zaligheid niet eindelijk eens gaan denken aan wat de **werkelijke** roeping is van Gods kinderen in deze avondstond der wereld-geschiedenis?

C. V.

Redactieleden:

Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr. H. J. JAGER, Prof. C. VEENHOF, Ds. G. VISEE

Adres van de Redactie:

J. Bosch, Engelenbergstr. 4, Kampen

Geref. Persvereniging „Opbouw”:

adres secretaris en penningmeester: Van Lynden van Sandenburglaan 16, Utrecht. Telef. 030-711450. Giro 448367.

Administratie abonnementen:

Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220, Zeist

Abonnementprijs

f 12.— per jaar (bij vooruitbetaling) Zeist. Giro 233117.

Nieuw zicht op de verhouding Rome-Reformatie?

te berde

II.

4. De paus en de bisschoppen

Toch blijft de mariologie voor een protestant een sector, die hij met een zekere bevreemding betreedt. Hij voelt er zich niet existentiëleel in aangesproken, ook niet door de minimalisten. Veel interessanter en ook ons, in onze discussies boeiend, is de ontwikkeling op het punt van de ecclesiologie (de leer aangaande de kerk). Hier openbaren zich in de laatste tijd in de roomse kerk spanningen die ons bijzonder raken. Het gaat daarin over het pausschap en de pretentie van de roomse kerk, dat alleen de kerk, die zich stelt onder de jurisdictie van de stoel van Petrus, de enige ware kerk van Christus op aarde is. Hier openbaren zich spanningen tussen het eerste vaticaanse concilie (1870) en het huidige. Zoals bekend kondigde het eerste vaticaanse concilie onder paus Pius IX op 18 juli 1870 de onfeilbaarheid van de paus af. Een dag later, 19 juli 1870, brak de frans-duitsse oorlog uit. Dit leidde tot het overhaast opbreken van het concilie, dat tenslotte op 20 oktober 1870 definitief verdaagd werd en nimmer meer bijeen kwam. Velen meenden, dat dit concilie het eindpunt van de ontwikkeling van de roomse kerk inzake het pausschap betekende. Zelfs meende men, dat er nimmer een concilie meer zou bijeenkomen. Het bijeenroepen van het huidige concilie door paus Johannes XXIII was voor de roomse kerk zelf een grote verrassing. In 1870 werd de leer aangaande de onfeilbaarheid van de paus definitief vastgelegd. Het lag wel in de bedoeling van dit concilie uitspraken te doen over de positie van de bisschoppen in de kerk. Door het overhaast einde van het concilie kwam het daar niet van. Vandaar dat deze zaak nu op het huidige concilie intensief aan de orde kwam. Wat is de verhouding tussen de paus enerzijds en de bisschoppen, vergaderd in het concilie, aan de andere kant? En daarmee verbonden: hoe is de roomse ambtsvisie te funderen in de Heilige Schrift en met name in het Nieuwe Testament? Hierover ontwikkelden zich in de roomse kerk de laatste jaren intensieve discussies. Deze zijn daarom zo interessant, en ik zou bijna zeggen existentiëleel, omdat ze vraagstukken raken, die in de huidige protestantse theologie diepgaand aan de orde zijn. Ze laten onze kerken allerminst onberoerd. Wat is de plaats van het bijzonder ambt en is dit te funderen in de Heilige Schrift? Ik denk aan de geschriften van K. J. Popma, die deze vraag zonder ophouden aan de orde stelt. Ze houden ook onze hervormde broeders intensief bezig. Ik verwijs daarvoor naar de oriënterende artikelen van dr. C. Trimp, onlangs in "De Reformatie", over de theologie van J. C. Hoekendijk. Het gaat ten diepste om de grondstructuur van de kerk. Kunnen wij uit het Nieuwe Testament de grondstructuur van de kerk aflezen, met name wat betreft het bijzonder ambt? Is dit een instelling van Christus in de kerk of is het alleen een charismatische dienst in de kerk, een ver-bijzondering van het algemene ambt der gelovigen? Op dit punt is feitelijk heel de christenheid in rep en roer. Hier grijpen op de discussies eveneens in de geschriften van prof. A. A. van Ruler die al jarenlang bezig is te betogen, dat het ambt in de kerk onmisbaar is, dat God daarin op aarde zichtbaar wordt en dat de drie ambten van dienaar des Woords, ouderling en diaken tot de grondstructuur van de kerk behoren, die de Reformatie tot geen prijs voor Rome mag verzaken. Ook in het door mij genoemde geschrift van deze Utrechtse hoogleraar besteedt hij een groot gedeelte aan de bespreking van deze kwestie. Van Ruler verdient op dit punt grondig gehoor bij ons te vinden. Hij acht het eenvoudig erbarmelijk, dat protestanten in deze zaak voor Rome capituleren. Hij ziet in eigen kring veel te weinig bezieling voor de zaak van het kerkrecht. Het eigen kerkrecht "behandelt men vaak alsof het het reglement van een damclub is. Als iemand er lyrisch over wordt, houdt men hem voor gek" (7).

Om tot de roomse kerk terug te keren: het gaat daar vandaag vooral om de verhouding van de paus tot de overige bisschoppen. Heeft de paus prioriteit boven de bisschoppen? Heeft Christus de hoogste macht in de kerk in de handen van één mens gelegd? Is het Petrus-ambt, zoals de

huidige roomse theologen graag het pausschap noemen, in de kerk nieuwtestamentisch te funderen? Bavinck heeft in zijn Dogmatiek een brede en indringende bespreking gewijd aan de historische fundering van het pausschap als een ononderbroken successie van de opvolgers van Petrus. Hij schreef toen het befaamde woord, dat de eeuwigheid hier hangt "aan een spinrag". Het gaat nu meer over de nieuwtestamentische fundering van dit ambt. Heeft Christus aan de paus de bevoegdheid geschonken, als opvolger van Petrus, om onfeilbaar de kerk door zijn leeruitspraken te leiden en maakt deze aan de paus geschonken assistentia divina Spiritus Sancti (goddelijke bijstand van de Heilige Geest) de paus onafhankelijk van het geschreven Woord Gods? Küng meent van niet. Hij schrijft de ook een protestants christen uit het hart gegrepen woorden "God en zijn woord zijn boven; de kerk en haar woord zijn onder; hier is geen omkering mogelijk; alle opdracht, volmacht, autorisering komt van boven".⁸⁾ Bavinck, die zo scherp het pausschap in de kerk kritiseerde en fel reageerde op Vaticanum I schreef toch over Petrus: "Hij is de eerste onder de apostelen, de voornaamste grondlegger der kerk, de voorganger en aanvoerder van al de belijders van Christus door de eeuwen heen".⁹⁾

Het huidige concilie tendert naar het trekken van de paus binnen de kring der bisschoppen. Bij wijze van opiniepeiling werd aan het concilie de vraag voorgelegd o.a.: "of dit korps (van bisschoppen) of collegium van bisschoppen kan beschouwd worden als op te volgen het collegium der apostelen en het ambt van het evangelie te verspreiden, de wereld te heiligen en de gelovigen te besturen en of dit korps tesamen met de paus, die er het hoofd van is en nooit zonder hem, omdat hij volkomen en geheel en al de suprematie behoudt over alle geestelijken en alle gelovigen, of dit korps dus de volle en volledige macht over de ganse kerk bezit". Op deze vraag antwoordden meer dan drie-vierde van de concilievaders bevestigend (1808-336). Het is duidelijk dat de positie van het pausschap in de huidige roomse kerk anders ligt dan lange jaren tevoren. We verwijzen hier naar de uitvoerige bespreking, die Hans Küng in zijn boek over de kerk wijdt aan de vraag of de paus een ketter kan zijn en wie in zo'n geval de paus moet afzetten. Dat zijn vragen die een eeuw geleden in de roomse kerk nauwelijks denkbaar waren. Ze raken de verhouding van paus en concilie direct en ze geven een belichting van het onfeilbaarheidsdogma, die vroeger eenvoudig niet aan de orde kon komen. Berkouwer bespreekt in dit verband de verhouding tussen ambt en Geest en wijst erop, dat het ambt onderworpen blijft aan het evangelie als enige kritische instantie en dat het niet opgaat het ambt tegen de Geest uit te spelen. Het is duidelijk dat in dit alles de structuur van de rooms-katholieke kerk in het geding is en dat een verdere devaluering van het pausschap ten bate van het bisschopsambt verrijkende gevolgen kan hebben. In hoeverre zal paus Paulus VI erin slagen zich te handhaven naast en tegenover het nog steeds zittende concilie? Deze kwesties werken door naar beneden. Er wordt in de roomse kerk voor gepleit afzonderlijke bisschopsconferenties meerdere macht te geven en ik las in "De Volkskrant" een pleidooi om naast de regionale bisschop een college van met hem beraadslagende pastoors te creëren. Hier is veel in beweging.

Er is nog een ander aspect aan de roomse ecclesiologie, dat van belang is voor de discussies, die onder ons gaande zijn. In hoeverre verdraagt de roomse pretentie, dat de gemeenschap aan de stoel van Petrus vereist is voor de zaligheid, zich met de erkenning van andere "kerken"? Berkouwer bespreekt in dit verband breedvoerig de dogmenhistorische ontwikkeling rond de bekende uitspraak van Cyprianus "buiten de kerk geen zaligheid". Er verschuift hier veel. Sinds de contra-reformatie verschanste Rome zich tegenover de van haar afgescheiden christenen in een hooghartige pretentie de enige ware kerk van Christus te zijn. In dat kerkelijk "levensgevoel" kwam de laatste jaren een opmerkelijke verandering. Binnen de roomse kerk pleegt men dat aan te duiden met de term "anti-triumfalisme". De rigoureuze interpretatie van het "extra ecclesiam nulla salus" wordt nu afgewezen. Een laatste poging het onverzwakt te handhaven (door de ame-

Men kan met goed recht het jaar 1965 noemen het jaar van de grote verwarring. In alle opzichten.

Wat de internationale politiek betreft is daar nog steeds de oorlog in Vietnam. Op zich zelf al verschrikkelijk genoeg. Maar aan de kant van de Westerse wereld komt daar bij het verschil van mening over het oorlogsdoel. Er is een toenemend onbehagen over de politiek van de Verenigde Staten.

Aan de andere kant van de scheidingslijn, in het Oostelijk blok is er overigens niet minder verwarring. De tegenstelling tussen Rusland en China over de verwerkelijking van de wereld-revolutie doet de rode wereld op zijn grondvesten schudden.

Maatschappelijk is er bepaald ondanks de welvaart, waarin vele landen zich verheugen mogen ook geen vrede. Integendeel. Steeds meer gevoelens van onbehagen komen naar voren. Loononderhandelingen lopen vast, geldontwaarding neemt toe, ernstige economieën waarschuwen, fabrieken worden gesloten, en de wrevel van hen, die achterblijven wordt steeds groter.

Wat de nationale politiek betreft hebben we voor het eerst sedert lange tijd te maken met een klein maar strijdbaar republikeins deel van ons volk. Men zal niet gewelddadig pogen een einde te maken aan de monarchie, maar wel trachten door verder gaande ontluistering de monarchie te ondermijnen. Het huwelijk van prinses Beatrix is in dat geheel niet meer dan een aanleiding.

Cultureel is het al niet anders. Ook daar ontluistering wat de klok slaat. Een sterke behoefte om met het verleden af te rekenen. Of men nu leest over de liberale burgerheren of over de taaië rode rakkers of de gereformeerde mannenboeders, het is allemaal koekkoek één zang.

De protest-liederen en de beatmuziek blijven niet achter. En een liedje waarin gevraagd wordt „o Here, laat de goede tijden komen" kan een tophit worden. En vast niet om de muziek, waarop het gezongen wordt.

De binding van de leden aan de verenigingen wordt steeds minder.

De vakbeweging heeft daarmee te kampen. De radioverenigingen niet minder, met uitzondering van de N.C.R.V., hoewel gevreesd moet worden dat die uitzondering ook maar tijdelijk is.

Kerkelijk is het niet veel anders. In de roomse kerk is het concilie gesloten. Het laat in grote kringen van de R.K. een duidelijk gevoel van onbehagen achter. De kritiek op paus, curie en concilie liegt er niet om en ook kerkelijke hoogwaardigheidbekleders ontkomen niet aan de zucht om met ze af te rekenen. In de synodale kerken gaan stemmen op om te komen tot het oprichten van een confessionele vereniging. De Gereformeerde Bond in de hervormde kerk krijgt, iets vertraagd, nu ook te maken met de problematiek van heel de gereformeerde gezindte.

In onze kerken is de verwarring ook groot. 1965 is het jaar van de synode van Delfshaven. Een groot deel van de synodeleden ging naar huis. Onvertoond in de geschiedenis van de gereformeerde kerken.

Men doleert, men scheidt zich af, men maakt zich vrij. En van al de idealen die K.S. over de kerk had blijft niets meer over. Met Kuyper was al eerder afgerekend. Nu is K.S. aan de beurt. Men is ontevreden over kerkelijke vergaderingen. Niet minder ontevreden op heel wat plaatsen over het beleid van de kerkeraden. Of de één of de ander voelt zich achteruit gezet en is ontevreden.

Blijkbaar is er een algemeen cultuurpatroon, waaraan de christenen ook niet ontkomen. Men is kind van zijn tijd, of men dat erkennen wil of niet. Men is kind van zijn tijd zelfs als men het als roeping ziet te leven in oppositie tegen de geest der eeuw.

Het maakt de indruk van een dooddoener — maar het is toch waar — we hebben te blijven op het fundament van apostelen en profeten.

Het oude evangelie zal ons ook in elke nieuwe tijd de weg wijzen.

Als we maar bereid zijn te horen. Echt te horen naar het Woord des HEREN.

A.

Van wie is onze verwachting?

We staan als gij dit artikel leest — worden er nog wel veel artikelen gelezen? — weer voor het begin van een nieuw jaar. En bij de overgang van Oud naar Nieuw vragen we ons allicht af wat we van het Nieuwe verwachten.

Er plegen om deze tijd allerlei boodschappen de wereld in gestuurd te worden. Door Washington en Moskou, door koningen en presidenten, door „Paus en Keizer” om zo te zeggen. Daarin worden dan goede wensen geuit en verwachtingen uitgesproken: vrede op aarde, voedsel voor de hongergebieden, welvaart voor alle standen, vrijheid, gelijkheid en broederschap voor alle rassen enz. Een grappenmaker veronderstelde dat de oude boodschappen werden bewaard, tegen het Nieuwe jaar wat werden opgepoetst en dat boodschappers en hoorders heel goed wisten, dat er van al die goede wensen niets terecht kwam. Zover hoeven we niet gaan.

De boodschappers zullen het echt goed bedoelen. En vele hoorders zullen het er echt mee eens zijn. Er zou vrede op aarde moeten zijn en er zou nergens honger moeten geleden worden en blank en bruin zouden gelijke rechten en plichten moeten hebben.

Maar iedereen weet wel, dat „de geschiedenis ons leert dat zij ons niets leert”. „Wat geweest is, dat zal er zijn, en wat gedaan is, dat zal gedaan worden; er is niets nieuws onder de zon”. Er wordt nóg gevochten in veel landen, er wordt nóg honger geleden door miljoenen, het éne volk staat op tegen het andere en het éne ras tegen het andere. En nog is het einde niet.

Zo staat het met de wereld. Hoe zou het ook anders kunnen? Want bij alle verandering en vooruitgang die er is blijven de mensen gelijk. We hoeven niet ontkennen, dat er nog veel goeds in de mensenwereld wordt gevonden. Soms kunnen „heidene” ons christenen beschamen. De Here Jezus sprak er ook al van, dat het Tyrus en Sidon verdragelijker zal zijn in de dag des oordeels dan Chorazin. Maar de derving is onder hun lippen; hun mond is van open graf, met hun tong plegen zij bedrog, aderving is onder hun lippen; hun mond is van vloek en bitterheid vol; snel zijn hun voeten om bloed te vergieten, verwoesting en ellende zijn op hun wegen, en de weg des vredes kennen zij niet. De vrede Gods staat hun niet voor ogen”. We mogen wel veel bidden „voor alle mensen, voor koningen en alle hooggeplaatsten, opdat wij

een stil en rustig leven mogen leiden in alle godsvrucht en waardigheid. Dit is goed en aangenaam voor God, onze Heiland, die wil dat alle mensen behouden worden en tot erkenning der waarheid komen”. Verwachten wij dát eigenlijk wel en verwachten wij dat van God onze Heiland?

We kunnen wel zeggen, dat er in de wereld in 1965 bij alle verandering niet veel wezenlijks veranderd is. Maar staat dat met de kerk wel anders?

Daarbij denk ik aan de ene, heilige, algemene christelijke kerk, de vergadering van ware christgelovigen. En dan bijzonder in ons land.

Zijn de kerken dichter bij elkaar gekomen? En is de eenheid in de afzonderlijke gemeenschappen hechter geworden? Zijn er scheuren geheeld en breuken hersteld? Is het volk des HEREN de Filistijn op de schouder gevlogen als één man of zijn de gelovigen elkaar in de haren gevlogen? Het eerste zouden we toch mogen verwachten en het laatste is toch te vrezen en af te bidden?

Het gaat in de kerk veelal net als in de wereld. Elke gemeenschap heeft het bij het rechte eind. En in elke kerk heeft een bepaalde richting gelijk. En alle anderen ongelijk. En als allen maar dachten als „wij” en maar hetzelfde wilden als „wij”, dan waren we één. En „wij” hebben altijd gelijk.

En om nu maar bij onze kerken te blijven: Er zijn heden meer scheuringen dan voor een jaar als ik het wel heb. En in andere plaatsen staat er een breuk te wachten. En de spanningen zijn hier en daar groot. Men zou er moedeloos onder worden. Soms hoor ik zeggen: Men zou er stapelgek van worden. Het is erg. Want scheuringen behoren er niet te zijn. Ik ben het niet eens met hen, die I Kor. 11 : 19 zo verklaren, dat die nu eenmaal bij de kerk behoren.

Verwachten wij nog wat goeds voor de kerk? En van Wie verwachten wij het?

God is goed. En de Here Jezus is een Heiland. Van mensen hebben we niets te verwachten. Ook in de kerk niet. Maar van de HERE mogen we veel verwachten.

Doen we het nog? Het mag. Het moet. Hij is onze vrede. Jezus Christus is onze Hoop. Van Hem zij onze verwachting. Hij beschaamt ons niet.

H. J. Jager.

De Nederlandse Christelijke Radio Vereniging

II.

Het vorig artikel werd besloten met de opmerking, dat de leiding van de NCRV worstelde met het probleem van de massacommunikatie.

Terwijl de andere omroepverenigingen in ledental teruglopen, groeit de NCRV.

Dat betekent dan, dat het aantal leden-zondermeer steeds groter wordt.

Nooit zal met exacte cijfers te bewijzen zijn hoe groot of hoe klein het aantal leden is, dat de NCRV draagt in haar hart en draagt in haar gebed.

Toch zijn het deze leden die de NCRV hebben opgericht, die het meest kritisch zijn, en die haar trouw zullen blijven zolang zij in hun vereniging de stem van hun Meester horen doorklinken.

Het stemt tot grote dankbaarheid, dat de leiding van de NCRV ondanks haar democratische, paritaire Verenigingsraad door samensprekingen met juist deze leden uitgesproken erkent: wij weten het alleen niet meer, wij worstelen ermee hoe wij de C. in onze naam blijvend moeten honoreren.

Met even grote dankbaarheid wil ik hier verklaren, dat het NCRV-bestuur niet heeft gevraagd: Vrijgemaakten, spaar ons Uw kritiek en zeg positief hoe wij het wél moeten doen.

Er was ruim gelegenheid tot kritiek en zij werd eerder aangemoedigd dan onder de tafel gewerkt.

Maar — en dat hebben de heren van de NCRV misschien wel pijnlijk ervaren — in zulke gevallen zijn de Vrijgemaakten geen gemakkelijk volkje.

Ik zeg vooruit, dat ik ten aanzien van onze houding tegenover de massacommunikatie in de NCRV geen allen bevredigende oplossing kan presenteren.

Klaarblijkelijk zijn er vrijgemaakten die hier geen enkel probleem zien. Het gaat om de kerk; laat de wereld maar in het boze liggen als zij niet naar onze preken wil luisteren en... met de NCRV is het 'n afgesneden, verwereldlijkt zaakje. Punt. Uit!

Nu ja punt uit, misschien wat cru. Laat de NCRV ons zendtijd en haar technische dienst ter beschikking stellen, dan zullen wij de ether laten trillen van geluiden uit de (ware) kerk. Misschien, misschien, misschien is er op zo'n manier nog kans de NCRV vast te houden.

Weer vraag ik: begrijp mij niet verkeerd. Ik ben overtuigd voorstander van Gereformeerde organisatie. Voor een lief ding zou ik wensen, dat de NCRV een Gereformeerde organisatie was. 'n Organisatie dus, waar ik kon appeleren op mijn belijdenis.

Maar de NCRV is geen gereformeerde organisatie.

Of misschien, haars ondanks, wel?

Als, en in haar grondslag erkent zij de Bijbel als Gods onfeilbaar Woord.

Ik ben geen theoloog, maar voor mijn gevoel kan het niet gereformeerder.

Tenzij dan, dat men naast het onfeilbaar Woord nog andere normen voor het gereformerd-zijn aanlegt. Dat is de hele kerkgeschiedenis door het geval geweest en ik vrees, dat wij ongemerkt deze kwade kant van de historie repeteren.

Wijlen prof. Schilder, van wien ik op gezag van anderen graag aanneem, dat hij z'n hele leven zichzelf gebleven is, was militant en oprecht. Zover ik prof. K. Schilder ken en gekend heb, geloof ik dat juist de samenvoeging van deze karaktertrekken hem tot een grote persoonlijkheid maakten. Er zijn veel militante figuren maar oprechtheid is doorgaans niet hun sterkste kant.

Er zijn oprechten, waarvan ik wel eens denk, man, wees nu eens wat militanter.

'n Mens waarin deze twee karaktertrekken een eenheid zijn, is 'n bijzonder mens.

Welnu, deze K. Schilder is bestuurslid, voorvechter, steunpilaar geweest van de NCRV.

Zeg nu niet, maar toen was de tijd en waren de omstandigheden anders.

Want in de tijd toen hij Johannes de Heer, toen hij de Christelijke Gereformeerden en de opkomende Barthianen fel bestreed, heeft hij met dezelfde mannen de NCRV gebouwd.

Wij kennen de uitdrukking van „Roomser zijn dan de paus”. Het komt mij voor dat deze lastige eigenschap niet alleen sommigen onze roomse landgenoten typeert.

Maar dit alles daargelaten.

Ik heb dit jaar wegens 'n verkeersongeval 'n paar weken het bed moeten houden. Toen ben ik, ondanks mijn critiek en wantrouwen, de NCRV gaan waarderen.

In Amerika zijn actieve kerken die voor zending en evangelisatie wel wat over hebben. Die Amerikaanse kerken en evangelisten kunnen, als zij over voldoende dollars beschikken 'n uur, misschien wel 'n paar uur zendtijd kopen.

In andere „christelijke” landen dito. Soms zijn radio en televisie staats- of semi-staatsbedrijf. Dan krijgt de kerk als nationale cultuurvorm wat zendtijd toegewezen.

Alleen in ons land is er 'n Christelijke Radio Vereniging, die als gelijkberechtigde volledige dagprogramma's moet verzorgen. En aan dat verzorgen gaat het „maken” vooraf.

Wat weten wij eigenlijk af van de feeling, de moeilijkheden en de technische vaardigheid welke aan de programma's verbonden zijn?

Tot nu toe heb ik de critiek welke ik heb op de NCRV-programma's niet verder aangeduid en ook niet gesproken over de wijze waarop zij het probleem van de massacommunikatie aanpakt en experimenteel tot oplossing tracht te brengen.

Afgezien van de dominerende plaats welke het wereldraad- en eucomenisch nieuws inneemt, zullen de regelmatige kijkers van de televisieprogramma's dezelfde kritiek hebben als ik.

Maar ik heb nu iets leren zien van de grote moeilijkheden welke aan het maken van een aanvaardbaar programma verbonden zijn, iets gezien van de worsteling om daarin de C. te honoreren. Dat neemt de kritiek niet weg, maar kweekt wel begrip en mildheid.

Ja, toch nog iets over de wijze waarop de NCRV het vraagstuk van de massa-communicatie, waarmee zij overigens zelf erkent nog lang niet klaar te zijn, tracht op te lossen.

Vooraf op de T.V. zoekt de NCRV die oplossing kennelijk niet in de richting van de ons zo vertrouwde en dierbare gereformeerde levensstijl met haar traditionele taboes. Nu te gaan zwaaien met woorden van oordeel ligt mij niet. Laten wij liever bij ons zelf beginnen.

Ik hecht grote waarde aan de oude gereformeerde levensstijl. Er zaten sterke behoudende en geestelijk opbouwende elementen in. Gereformeerde renegaten zeggen in het boekje „De kogel door de kerk”, dat het bij ons maar 'n achterlijk boeltje was. Ik weet dat dit niet waar is. Maar wel is het waar, dat wij niet zo heel veel hebben gepresteerd ten bate van de massa.

Wij waren profeten noch apostelen, maar ik zou de gereformeerden liever vergelijken met de Rechabieten uit Jer. 35. Mij dunkt, voor de gereformeerden 'n eervolle vergelijking. Onze puriteinse levensstijl was Rechabietisch.

De Here zegt daar geen kwaad van, eer het tegendeel. Maar als de oud- of nieuw testamentische Rechabieten hun puriteinse levensstijl tot kenmerk van ware vroomheid maken, of haar dwingend opleggen aan anderen, dan zou de Here er wel kwaad van zeggen. Niet van de stijl, maar van dat dwingen.

rikaanse geestelijkheid in de z.g. Boston-case) wees het leergezag af. Ik zal de lezers niet vermoeien met de uitvoerige analyse van de wijze waarop men thans het buiten de kerk geen zaligheid" met de erkenning van andere christenen en kerkelijke groeperingen bij Rome tracht te verenigen. Men kan daarover breed bij Berkouwer, blz. 231 volgende, lezen. Belangrijker is dat zich door deze discussies heen een andere visie op de kerk doorzet, meer dynamisch en bewegelijk dan vroeger: de kerk als het pelgrimerende volk Gods. Het is de worsteling om een meer dynamisch kerkbegrip, dat wij in de gereformeerde theologie bij K. Schilder in de dertiger jaren ook zien. Hier liggen verrijkende verbanden, waarop ik eerder gewezen heb in mijn artikel in "Kerk en theologie" over verschuivingen in de ecclesiologie. Zo schreef K. Schilder: "Men moet niet tot het empirisch gegevene naderen met de vraag: passen mijn afgesloten(?) kenmerken-lijsten hier "nog", en zoo ja, in welken meerdere of mindere mate? Men moet integendeel vragen: **waarheen** trekt de levende Christus?"¹⁰) Toch worstelt Rome hier met grote moeilijkheden. Berkouwer die bereid is bij Rome veel over het hoofd te zien en veel met grote welwillendheid te interpreteren, aarzelt niet te schrijven, dat het de "beslissende vraag is niet of er waardering, echt Christelijke waardering kan zijn voor het bewaarde geloofs-goed "extra ecclesiam" (buiten de kerk), maar of het voor Rome mogelijk is — ecclesiologisch — de andere kerken **als kerken** te erkennen".¹¹) Hij acht "de kern van het erkenningsprobleem voor Rome te liggen in de door Christus gestichte kerk onder zijn vicarius als het hoofd der kerk".¹²) Hier wordt bij Berkouwer niets van de **realiteit** van het probleem in een z.g. charmante oecumenicititeit bemaneld. In de bespreking van deze vragen vinden wij bij Berkouwer zelf een aantal ecclesiologische opmerkingen, die laten zien dat er tussen hem en ons in de visie op de kerk dogmatisch minder verschillen liggen dan wel eens gedacht wordt. Hij is van oordeel dat er in het buiten de kerk geen zaligheid "iets zeer radicaals" en "iets existentiëls" ligt, dat samenhangt met de radicale beelden van ark en schaapsstal voor de kerk in de Heilige Schrift. Hij wil niet uitgaan van de "feitelijkheid" van de kerk, als een vanzelfsprekendheid "in het besef van een onaan-tastbare continuïteit".¹³) Evenmin wil hij "statisch" spreken over de eigenschappen van de kerk. Het gaat in de beoordeling van de kerk om "de radicale toetsing, die met de belofte onlosmakelijk verbonden is" en hij verwijst hier naar Calvijn (Inst. IV, 8, 13) die van het verband tussen de leiding des Geestes en het Woord waar-

door de kerk geregeerd wordt, sprak als het "inviolabele decretum Dei as Spiritus Sancti" (het onschendbaar besluit van God en de Heilige Geest). Wat er bij Berkouwer veranderd moge zijn, hier is dezelfde aan het woord als in 1940 in zijn toen ons zeer aansprekende beschouwingen over het verband tussen belofte en eis in de toetsing van de kerk. Berkouwer vat zijn eigen visie op de problemen die er in de verscheurdheid der kerk liggen aldus samen: "Noch de zekere overtuiging van de enige en alleen wettige kerk noch die van een simpele alles verklarende "pluriformiteit" vermag de pelgrimage der kerk te doorlichten".¹⁴) We zijn het daar goed mee eens. Het spreken over "ware" en "wettige" kerk, zoals onder ons in overeenstemming met de confessie geschiedt, impliceert niet dat men eigen concreet kerkelijk instituut uitroept tot het "enge" en "alleen wettige" instituut. Daarom blijft onbegrijpelijk dat men daartegen door theologen uit de kring van de niet vrijgemaakte kerken soms fel blijft ageren. We willen niet anders dan als Berkouwer accentueren, dat de problematiek, waarmee we in het nadenken over de kerk te maken krijgen, **niet** ligt in het nieuwtestamentisch beeld der eenheid. Dat is juist vrijgemaakte theologen uit het hart gegrepen. We zouden tot op zekere hoogte kunnen instemmen met zijn zeggen, dat veel problematiek op dit punt samenhangt met "de miskennis van eigen onvolmaaktheid en van de gemeenschappelijkheid der schuld, die het onmogelijk maken vanuit de eenheid der kerk eigen kerkelijk leven — in exclusiviteit — te sieren met de eigenschappen der kerk".¹⁵) We voegen er aan toe, dat de problematiek en de ellende onder protestanten in de kerkelijke verscheurdheid evenzeer vaak te danken is aan een niet serieus nemen van eigen kerkelijk standpunt en een weigeren het kerkelijk vraagstuk in zijn existentiële ernst te stellen, zoals door de Reformatie in haar confessioneel spreken over de kerk in de artikelen 27-29 N.G.B. geschiedde. Er is ongetwijfeld "kerkelijke introvertie" mogelijk en ze wordt gevonden waar alleen maar lippendienst aan deze confessionele terminologie wordt bewezen. Maar daarnaast is er een kerkelijke indifferentie, die voor de beoogde kerkelijke eenheid even gevaarlijk is. En naar mijn overtuiging schuilt er in het vasthouden aan haar pretenties door de rooms-katholieke kerk, hoezeer wij veel in haar radicaal verwerpen, toch een stuk oud-christelijk verstaan van de existentiële ernst van het extra ecclesiam nulla salus. Dat wordt in veel kritiek op Rome vergeten.

Enschede.

R. H. Bremmer

Stomme beelden ?

II.

Een vader vroeg me eens hem precies te vertellen hoe zijn zoon, waarmee ik gevangen zat, gemarteld door de Duitsers, gestorven was.

Ik wil het weten; beschrijf het me, zodat ik het zien kan, dan weet ik het pas goed, zo zei hij.

Dit is het beelden van het lijden, maar zo zijn er ook andere „begrippen”, die pas reëel worden als we ze zien. Liefde, grootheid, macht, genade, vrede.

Rust — kan ik het begrip rust horen in het woord?

Ja de kunstenaar componist kan mij het begrip rust tot werkelijkheid maken, maar toch alleen als ik de beelden ken, die mij de rust hebben doen ervaren.

Hoor ik het alleen in klanken, in muziek, de volledige overgave in rust en weet ik verder niets, dan is de diepste zin van de rust nog niet tot mij doorgedrongen.

Ook het omgekeerde is juist. Ken ik de rust alleen uit beelden en niet uit klanken dan weet ik evenmin waarover ik spreek.

Voor verschillende mensen zal dit uiteraard verschillend zijn. Er zijn auditieve en visuele mensen, maar geen mens kan alléén uit het gesproken woord weten waarover gesproken wordt.

Het meest auditieve type kan niet horen zonder te zien.

Daarom ook kunnen wij als gelovige hoorders van het Woord in het religieuze leven de beelden — de kunstwerken — niet missen. God heeft ons de beeldkunst niet gegeven als een plezierige toegift, als snoepje, waar we wel buiten kunnen.

Wij hebben het gezicht nodig om te kunnen horen, maar we hebben de zienersblik van de

kunstenaar nodig om de volle rijkdom van het gehoor te beleven.

Wij hebben in de eredienst de kunst nodig, ja het Woord maar ook de woordkunst, het beeld: maar ook de beeldkunst, want dan zal de oneindige diepte en rijkdom van het evangelie pas geheel tot ons komen.

Ons psalmgezang moet schoon zijn en onze liederen moeten kunstwerken zijn om daarin uit te drukken wat wij zingen willen.

De prediking moet schoon zijn om de volle rijkdom aan genade en van blijdschap te doen horen.

Onze bijbelvertaling en psalmberijming moeten kunstwerken zijn om Gods heerlijkheid te horen, te zien en te zingen.

Het is niet waar dat het maar gaat om de inhoud en niet om de vorm, want deze tweedeling inhoud en vorm bestaat niet. De vorm is de inhoud en de inhoud is de vorm.

De gedichten van Guido Gezelle laten dit zo duidelijk zien.

„O wilde en onvervalschte pracht van bloemen langs de watergracht.”

De dichter zegt hier niet, dat er prachtige bloemen langs het water staan, en dan in een mooie vorm.

Hij zegt veel meer. Als kunstenaar ziet hij dieper en zegt hij het rijker, zodat het als een levend beeld voor ons staat alléén in zijn woorden.

Zijn vorm maakt en is zijn inhoud.

Ook hierin is het woord onafscheidelijk van het beeld.

Daarom is het niet voldoende dat de prediker een schriftuurlijke uiteenzetting geeft. Hij moet het levend maken in zijn woorden en dat zal hij doen als hij ziet. Dan is zijn vorm inhoud.

Zo kan ook de beeldkunstenaar ons zo oneindig veel zeggen als hij „hooft” en wij willen horen.

In de eredienst is dus ook de beeldkunst nodig, brood-nodig, water-nodig, dit is zo nodig als levend water.

Maar niet zoals in de eeuwen praktijk van de R.K. Kerk. Want wat was de grote fout van de R.K. Kerk?

Zij gaf inderdaad **stomme** beelden, maar ook valse beelden met name sinds de Renaissance.

In dit verband wil ik echter de aandacht vooral vestigen op het stomme beeld, dat zoveel prachtige oude roomse kerken ontsiert. De suikerzoete figuurtjes met roze blosjes en levenloze poppenogen, de kerststalletjes met marsepeine beeldjes en fondante engeltjes, het onechte verhaaltje, die de domme mensen gegeven worden als de zuurstangen van de kermis aan de kinderen, om ze zoet te houden.

Stomme beeldjes, die met het Woord niets te maken hebben, voor de massa, die het latijn niet begrijpt.

Beelden die niet spreken.

Het verhaaltje voor de leek als substitutie, in plaats van het Woord.

We weten, dat in de roomse kerk hiertegen gelukkig ook verzet is, maar de leek blijft toch leek.

Toch ziet men ook daar in, dat het beeld alleen zin heeft als integraal deel van het woord.

Zonder woord wordt het beeld steriel.

Maar de consequente uitbanning van het beeld, zoals dat gebeurde in onze kerken dreigt de prediking te verstarren, in elk geval te verarmen.

Gelukkig zijn in het leven het beeld en het woord zo onlosmakelijk met elkaar verbonden, dat we in het gehoorde Woord ook het Beeld zien.

Het Woord heeft de kracht en de stimulans van het beeld altijd nodig. In de sacramenten niet alleen, maar ook in de Woorddienst.

Gij zult de Here uw God liefhebben. Wat zegt mij dat als ik het Beeld niet ken van de naastenliefde.

En hoe wordt dat Beeld versterkt door de kunstwerken van schilders en beeldhouwers, die zieners zijn.

Liefde is geen woordbegrip, maar tastbare, zichtbare, hoorbare werkelijkheid.

Hierin zijn wij in gebreke gebleven.

Hierdoor dreigt het woord soms te worden een abstracte theorie. Hierdoor lopen we het gevaar dat de preek wordt tot een sluitrede.

Gelukkig, ik zei het reeds, leert het leven ons anders en kunnen we ondanks beeldenstorm het beeld uit ons godsdienstig leven niet wegnemen, want dit zou betekenen volkomen steriliteit en absolute theorie d.i. de dood.

Het leven is anders, want de schepping is anders.

Op de eerste scheppingsdag sprak God: Er zij licht.

Dit was het allereerste, **licht om te zien**. Dit was het eerst nodige voor Gods Zelfopenbaring.

In den beginne was het Woord. Maar het Woord openbaarde zich in het licht, want het moest gezien worden.

Hij schiep de mens naar zijn beeld, maar dat beeld moest gezien worden. Daarom eerst licht. Zijn kunstwerk is ook beeldkunst en daarzonder is zijn Zelfopenbaring niet te beleven en te horen.

Dikwijls zegt men: Laten we licht maken, dan kunnen we zien wat we zeggen. Dit is geen scherts.

Dit is volkomen serieuze realiteit.

Wel heeft de praktijk van de kerk door het negeren of het devalueren van de beeldkunst onnoemelijk veel schade gedaan aan de Woordverkondiging.

Wat ik bepleit is geen beeldendienst, maar Godsdienst ook door middel van het beeld, waarvoor Hij ons het „horende” gezicht heeft gegeven.

Volledig ben ik het eens met wat de Kerk belijdt in Zondag 35. Geen stomme beelden als boeken der leken. Alleen meen ik dat Zondag 35 in dit belijden niet volledig is. Slechts negatief, tegen de hiërarchische dwaling van de roomse kerk, van die dagen.

Een volkomen volledigheid in het belijden verwacht ik ook niet, want nooit zal de kerk hier op aarde in haar belijden volledig zijn.

Steeds zullen wij, naar Gods opdracht, verder moeten en dat verder gaan zal ook hierin tot uiting moeten komen, dat we Gods gave in de beeldkunst dankbaar gebruiken in de prediking van het Woord.

P. van Loo.

Tot de gereformeerden - en werkelijk niet alleen tot de vrijgemaakten onder hen - zeg ik: mannenbroeders, laat ons Rechabieten blijven, want de Here vindt het goed en er is zoveel moois in. Maar van mijn niet vrijgemaakte en niet gereformeerde medepelgrims mag ik niet verlangen karaktervolle nomaden te worden. Waarbij ik dan ook altijd nog rekening wil houden met de mogelijkheid, dat de Here bepaalde cultuuruitingen, waarover wij ons Rechabitisch taboe hebben uitgesproken, mooi vindt. Jezus is veel barmhartiger dan zijn strenge discipelen.

En op grond van deze overwegingen - als zij niet naar de Schrift zijn, laat het mij dan a.u.b. weten - wil en moet ik mild zijn in mijn kritiek op de NCRV.

Nu ik weet, dat de mannenbroeders daar wor-

stelen met het probleem der massacommunikatie en gedrukt worden door de spanning tussen hun taak en verantwoordelijkheid tegenover ons volk enerzijds, en de honorering van de C. anderzijds, zeg ik: spaar de leiding van de NCRV uw kritiek niet, maar spaar haar ook niet uw steun en uw gebed.

En: niet de manifestatie van een m.i. labiele eenheid in de NCRV spreekt mij aan; wèl de mogelijkheid, dat een hopeloos verdeelde kudde in ons volk nog kan laten klinken de stem van de Grote en Goede Herder.

Broeder, dominee Vreugdenhil van Zwolle, u hebt een plaats in het NCRV-bestuur: God stelle u daar, met "onze" NCRV tot zegen van ons volk!

Jac. Wijnands.

De kerk in West-Duitsland

II.

U herinnert u het artikel van pastor Heinrich Jochums over de situatie waarin de Evangelische Kerk van Duitsland zich tegenwoordig bevindt. De strekking van dit artikel was dat de kerk in gevaar, in dodelijk gevaar verkeert. In 1961 had hij dit artikel reeds gepubliceerd. Nu, vier jaar later, neemt hij het nog eens in zijn geheel op in het maandblad waarvan hij leidend redacteur is. Waarom neemt hij het nog eens op? Omdat de toestand waarin de kerk verkeert zich in de laatste vier jaar zeer heeft verscherpt. De kerk is naar de mening van pastor Jochums in dodelijk gevaar. Velen die dit voor enkele jaren nog niet zo zagen, beginnen het nu ook te zien. Velen vragen: wat zal er van terecht komen? Anderen overwegen serieus de Evangelische Kerk te verlaten en zich bij een vrije kerk of groep of misschien wel bij een sekte aan te sluiten.

Een tweede reden waarom hij z'n artikel van vier jaar geleden nog eens opneemt, is gelegen in het feit dat men hem dikwijls vraagt naar zijn houding inzake de kerk die in dodelijk gevaar verkeert het evangelie kwijt te raken. Zijn **praktische** houding. Wat denkt hij te doen? Blijven? Of heengaan?

Op deze vraag geeft hij in het artikel dat wij in het vorige nr. vermeld hebben voorzover hij er het dodelijk gevaar van de Evang. Kerk in tekent, een antwoord. Een bewogen antwoord. Een antwoord dat ons confronteert met de strijd van gelovigen om de kerk, de ware kerk, vlak over de grenzen.

Hij geeft in het vervolg van dit artikel antwoord. Duidelijk en gemotiveerd. We kunnen het met deze motivering niet eens zijn. Stof tot overdenking ligt er voor ons in elk geval in. Dit antwoord bevat zijn **persoonlijke** mening. Dit laatste wordt uitdrukkelijk vermeld. Op grond van deze uitdrukkelijke vermelding dat hij zijn persoonlijke mening geeft, zullen we niet mistasten als we aannemen, dat de broeders uit de kring van de medewerkers aan het maandblad, over deze belangrijke zaak van de in te nemen houding in de Evang. Kerk niet gelijk denken.

Geen wonder. In een geval als dit zullen de meningen in de regel uiteenlopen.

Op de vraag: blijven of heengaan? luidt het persoonlijk antwoord van pastor Jochums zonder enige aarzeling: blijven! Zolang de prediking van het evangelie overeenkomstig de Schriften, niet verhinderd wordt is er geen reden tot heengaan of afscheiding. We mogen de kerk nimmer verlaten. Wanneer de kerk geen ware kerk meer is dan mogen, ja behoren we haar te verlaten. Maar dan verlaten we de kerk niet maar datgene wat zich kerk noemt maar het niet (meer) is, teneinde ons te verenigen met de ware christenen en de ware kerk, waar het evangelie wel gepredikt wordt.

* * *

Jochums argumentatie van zijn antwoord, blijven in de Evang. Kerk, luidt letterlijk als volgt: Uit het feit dat de kerk in dodelijk gevaar verkeert volgt dat wij haar nog meer moeten liefhebben dan anders. Ich liebe meine Kirche. Ich liebe sie heute mehr denn je. Ik heb haar nog

meer lief dan ooit. Omdat zij in het dodelijk gevaar waarin zij verkeert mijne liefde nog meer nodig heeft dan anders. Wel tien maal herhaalt pastor Jochums de zin: Ich liebe meine Kirche. Het is een refrein met telkens nieuwe motieven.

Toen ik jong was had ik de kerk lief maar toen had ik nog een zeer onduidelijke voorstelling omtrent de kerk. Ik heb haar eerst van harte leren liefhebben met warme liefde in de kerkstrijd van het Hitler-rijk toen de kerk van buiten af en van binnen uit werd aangevallen. Van buiten af door de Nationaal-Socialisten en van binnen uit door de "Deutsche Christen", die de bloed- en rasverheerlijking in de kerk van Christus wilden opnemen als daarbij passend. Die het heidendom van Hitler een wettige plaats in de gemeente van Christus wilden geven. Toen in die tijd, toen de kerk nog door een derde vijand van binnen bedreigd werd, namelijk door de "neutralen", toen heb ik de kerk met warme liefde leren liefhebben. Als nu vandaag de kerk opnieuw bedreigd wordt door een gevaar dat ernstiger is, naar mijn mening, dan de bedreiging van de Nationaal-Socialisten, trek ik de conclusie: ik heb mijn kerk lief. Ik heb haar vandaag zeer bijzonder lief.

Neen, we verlaten de kerk niet als ratten het zinkende schip. We gaan de kerk niet uit. We denken daar zelfs niet aan. We hebben bovendien geen enkele neiging, ons bij een vrije kerk te voegen. Dat zou geen hulp voor de kerk betekenen. Immers we zouden haar vijanden van binnen overlaten om ons persoonlijk in veiligheid te brengen.

Overigens is dit laatste nog de vraag. Pastor Jochums meent dat men door zich aan te sluiten bij een vrije kerk, van de regen in de drup zou komen. In de vrije kerken is het ook niet overall goed. Een vrije kerk is geen garantie voor een betere ontwikkeling. Dat blijkt vooral bij de grote vrije-kerken in Engeland en Amerika. Zoals bekend behoren de Methodistische kerken van Amerika tot de meest vrijzinnige van alle kerken van Amerika en misschien wel van de hele wereld.

Aldus terloops pastor Jochums oordeel over de "vrije kerken" in het algemeen. Het is niet mals. Men zou er natuurlijk tegen kunnen aanvoeren: de methodistische richting droeg het vitium, de fout, die tot een afwijking naar het subjectivistische en humanistische leiden moest, van meetaf in zich. Daar zit in zulk een tegenargument stellig iets dat waar is. Men moet niet aanvoeren: als men de gereformeerde belijdenis maar heeft dan heeft men de garantie dat het goed zal gaan en goed zal blijven gaan. De geschiedenis van onze Nederlandse kerk kan ons het tegendeel doen zien. In Nederland was een (tamelijk) vrije kerk van de vijftiende eeuw af. Maar is de gereformeerde belijdenis en kerkorde een garantie gebleken voor het altijd goed gaan? Hoe fout is het gegaan in de vaderlandse kerk! Hoe fout is het gegaan in de gereformeerde kerken ná de Afscheiding en de Doleantie! En waar is de garantie dat het in de vrijgemaakte gereformeerde kerken niet opnieuw fout kan gaan. Zelfs met een goede gereformeerde belijdenis en een goede gereformeerde kerkorde kan het fout gaan in de kerk. Zelfs met zo'n belijdenis kunnen vijanden van onderscheiden soort en aard in de kerk binnendringen. In zeer korte tijd!

* * *

Pastor Jochums heeft nog meer te zeggen uit liefde tot de kerk waarin hij geboren en "confirmerd" is. Als wij de kerk bekritisseren doen wij dat niet uit lust tot kritiseren. Eigenlijk bekritisseren wij de kerk niet, maar wij waarschuwen voor valse wegen. Wij wijzen de gebreken in de kerk niet aan om de kerk ten toon te stellen, maar om te helpen. Omdat ik de kerk liefheb prijs ik haar niet siechts - wie de kerk alleen maar prijst die heeft haar zeker niet lief - maar wijs ik ook de gevaren aan, die haar bedreigen, de aanvallen die tegen haar gericht zijn, de verzoeken waaraan zij blootgesteld wordt om haar te helpen dat zij zich in de aanvechtingen als kerk van de Here Jezus blijft gedragen.

* * *

Ik heb de kerk lief omdat zij de kerk van de reformatie is. Zij is de kerk van Maarten Luther en Johannes Calvijn en Huldreich Zwingli en van al de mannen die met inzet van alles om de kerk gestreden hebben. Zij is de kerk van de reformatische belijdenisgeschriften, de kerk die tot nu toe ondanks alle verzoeken en zwakheid altijd nog aan deze belijdenisgeschriften officieel heeft vastgehouden. Zij is de kerk waarin kleindien als de Heidelberger Catechismus of Luthers Catechismus nog gelden.

Ik heb de kerk lief. De bijbel is in haar nog van kracht. De predikanten worden bij hun bevestiging nog steeds gehouden aan de trouw aan de heilige Schrift - ofschoon velen daarna een andere weg gaan en hun prediking niet met de bijbel overeenstemt. Wie de bodem van de heilige Schrift verlaat en zodoende de gereformeerde belijdenisgeschriften loslaat, zoals de ontmythologiserende theoloog dat doet, die staat door dit zijn doen **in feite** buiten onze kerk, ook al wordt hij niet buiten de kerk gezet.

Zo verdedigt Jochums zijn blijven in de Evang. Kerk.

Opzettelijk heb ik uit zijn argumentatie een en ander doorgegeven. U ziet dat hij vasthoudt aan de reformatische grondslag van zijn kerk. Die grondslag is nog steeds goed.

Op deze grondslag staat de kerk.

Zij handelt niet in overeenstemming met haar eigen grondslag.

Zij oefent geen tucht over afwijking van Gods Woord.

Zij laat de moderne leer van haar kansels vrij verkondigen.

Zij doet dat omdat zij machteloos is tegenover deze leer.

Omdat de kerk nog staat op de goede reformatische grondslag van de erkenning van de heilige Schrift als het Woord van God, wil pastor Jochums haar geen scheidbrief geven.

Tussen Jochums redenering om zijn blijven in de kerk te verdedigen en de redenering van de gereformeerde Bonders in de Herv. Kerk in ons land is overeenkomst. Er is ook overeenkomst tussen de Evang. Kerk in Duitsland en de Herv. Kerk ten onzent. Beide zijn volkskerken. Beide zijn tolerant ten aanzien van afwijkingen van de grondslag der kerk. Beide oefenen geen tucht over de leer. Er is één opmerkelijk verschil! De Evang. Kerk van Duitsland heeft niet te maken gekregen met een Afscheiding en een Doleantie, zoals de Herv. Kerk bij ons. De Evang. Kerk heeft niet de trouwe predikers en de ware gelovigen vervolgd, zoals dat in en ná 1834 in ons land gebeurd is. De christenen die aan de reformatische grondslag der kerk vasthielden in Duitsland zijn niet **daarom** vervolgd. Derhalve hebben zij niet de aanleiding gehad te verklaren van hun kerk wat de gereformeerden in 1834 verklaard hebben in de Acte van Afscheiding en Wederkeer dat zij zich van het Herv. Kerkgenootschap afscheidden omdat dit valse kerk geworden was. Een opmerkelijk verschil.

Voorzover mij bekend, wordt aan pastor Jochums en zijn collega's niets in de weg gelegd bij hun schriftuurlijke prediking. Ook niet wanneer zij de zonden en gebreken van de Evang. Kerk bij de naam noemen en de kerk daarover bestraffen! Dit laatste is een belangrijk punt!

J. Meester

Kerkelijk Leven

BREDA

Door de uitnemende artikelen van ds. G. van den Brink is de situatie in het zuiden aan onze lezers bekend.

We nemen aan dat zij thans ook weten wat de classis Noord-Brabant en Limburg van 16 december besloot.

Zij had van de jongste particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg een soort opdracht dat zij de afgevaardigden van de dolerende kerkeraad als de representanten van de vrijgemaakte kerk van Breda had te ontvangen en zij had maar toe te zien dat deze kerkeraad der dolerenden ds. B. Telder zou schorsen in zijn dienst.

De classis van 16 december besloot aan de uitspraken van de p.s. van Zld., N.B. en Limb. niet te voldoen.

De dolerende broeders werden niet ontvangen. Een reden tot dankbaarheid.

Brabant hield zich aan het: Brabant, were dij! De classis week niet voor de druk.

Noch voor die van de particuliere synode.

Noch voor de druk in een onzer bladen voortdurend op die classis en haar kerken uitgeoefend.

De kerk van Breda werd niet weggeorganiseerd en niet weggedoleerd.

Het ook in Beverwijk en Gorinchem toegepaste allernieuwste kerkrechtelijke procédé, hetgeen geïmproviseerd werd voor 'noodsituaties', werkte hier niet en zodoende werd een echte noodsituatie voorkomen.

Daarvoor zijn we dankbaar.

Geve de HEERE over dat besluit zijn zegen.

Ook hopen we van harte dat onze broeders die op deze dolerende paden gaan spoedig van deze weg terugkeren.

Geen trouwe kerk van Christus worde verlaten.

Geen trouwe gemeente uitgestoten.

Gelijk eertijds Kralingen.

Gelijk later Wezep.

Bidt om de vrede van Jeruzalem!

G. Visee.

UTRECHT

Onze lezers herinneren zich het ingezonden van br. Langerak van Utrecht.

Toen was daar, in de dagen dat ds H. J. Schilder praeses der kerkeraads was, de confessionele ruimte om de belijdenis te onderschrijven met een enkel voorbehoud op één bepaald punt.

Waarom ook niet?

De betreffende ouderling bleek de belijdenis te kennen en openbaarde eerlijk zijn bezwaar.

De kerkeraad accepteerde wel niet het bezwaar, wel de op dat éne punt bezwaarde ouderling, de latere predikant ds L. A. F. Godschalk.

Terecht.

G. Visee.

BOEKBESPREKING

Dr. H. R. Rookmaaker: **De kunstenaar een profeet?** (Kok, Kampen, 1965).

De rede waarmee een nieuw benoemde hoogleraar zich officieel aan zijn werk verbindt is vaak tegelijk min of meer een beginselverklaring. Te eerder is dat het geval als hij een nieuw ingestelde leerstoel gaat bezetten. En te zwaarder betoning krijgt nog het woord beginselverklaring als het een nieuwe leerstoel betreft aan een universiteit die zich voor haar onderwijs gebonden acht aan boven-menselijke normen.

Anderzijds zijn de leeropdrachten bij het hoger onderwijs tegenwoordig dermate gespecialiseerd en de openbare redevoeringen bovendien zoveel korter dan voorheen, dat men op dit punt ook weer niet te veel kan verwachten.

Hoe dit zij, de rede van dr. Rookmaaker spreekt duidelijke taal ten aanzien van de hedendaagse afgoderij met de kunst als zou deze autonoom zijn en boven normen verheven.

En dat is vandaag heel belangrijk. Want de kunst beïnvloedt meer dan ooit het leven en heeft een extra lading gekregen waardoor ze enerzijds tot strijdmiddel en zichtbaar programma is geworden en anderzijds haar duizenden verslaat in een openlijke strijd tegen de openbaarde religie. Daarbij wordt haar bij voorkeur een profetisch-interpreterende functie

toegekend. Ziedaar de titelvraag van de hier besproken rede verklaard: Is de kunstenaar een profeet? Die vraag wordt ontkennend beantwoord. Terecht, als men verstaat wat het woord profeet hier beduidt.

In de hier bedoelde zin gaat de combinatie kunstenaar-profeet terug op de oude Griekse wijsbegeerte en is zij ook niet te kerstenen, al heeft men dit de eeuwen door op verschillende wijze geprobeerd. De kunstenaar is cultuurvormer, en hoogstens prediker — aldus Rookmaaker — maar geen profeet.

Om de schrijver recht te doen moet men hier goed onderscheiden. „Kunst als profetie”, dat is het door hem besproken probleem, omdat dat het probleem, de probleemstelling is, van de 20e eeuw. Dat betekent hier dan dat men kunst als profetie gequalificeerd acht, anders gezegd: dat profetie het criterium van echte kunst zou zijn. De afwijzing van deze stelling sluit niet uit dat kunst niet soms óók profetie zou kunnen zijn. Dit komt bij Rookmaaker niet uit de verf, maar de praktijk — althans van de literaire kunst — bewijst dit. In de 19e eeuw: Bilderdijs; in de 20e: Adriaan Roland Holst. En dezen niet alleen. Voorts moet in het oog gehouden worden dat profeet hier betekent: voorspeller, ziener en niet: getuige van een transcendente waarheid, in welke zin het woord in de engere kring van christgelovigen algemeen gebruikelijk is geworden. Rookmaaker is hier, staande tegenover de cultuurwereld van onze dagen, den Grieken een Griek geworden, om de communicatie mogelijk te maken en open te houden en een appèl te hebben. Dat deed Paulus ook al, te Efeze, en op de Areopagus te Athene. Het is tekenend voor de geestelijke barometerstand onder ons wanneer men dit niet meer onderkent en alleen maar meer de taal voor het eigen huis erkent. „Dichterschap en Profetie” van Rudolf van Reest was, en is, in die zin een boek voor eigen huis, voor eigen kerk-huis zelfs. Met bepaalde kwaliteiten.

En uiteraard beperkt tot letterkundige kunst. Ook Rookmaaker heeft vroeger in „Stijl” en „Ruimte” wel geschreven voor eigen huis, en in die taal. Over beeldende kunst.

Dat nu juist Van Reest, Rudolf, in het Gereformeerd Gezinsblad hem de andere taal van nu verweet, is tekenend voor de vertrouwenscrisis waarin wij verkeren. De rede munt niet uit door helderheid, noch van stijl, noch van compositie. Er lijkt te veel aan geschaafd. Rookmaakers recente artikelen in „Evangelie en Maatschappij” en in „Regelrecht” zijn heel wat doorzichtiger. Maar dat neemt niet weg dat deze uitwerking van een punt dat ook in zijn boekje over Kunst en Amusement al aan de orde is geweest, bij de positiebepaling van de christen in de cultuurwereld van vandaag nodig is en goed. Het is een afwijzing van de hedendaagse afgoderij met de Kunst en anderzijds een positieve zingeving aan de kunst, die ons de manifestaties van het Christelijk Cultureel studiecentrum met blijdschap en vertrouwen tegemoet doen zien.

De rede is door Kok te Kampen voortreffelijk uitgegeven.

J. Bosch.

INGEZONDEN

STICHTING CHRISTELIJK CULTUREEL STUDIECENTRUM

WAAROM?

Wat weten wij weinig van de wereld van de kunst en de kunstenaar. Door pers, radio en televisie worden wij steeds meer met die „aparte wereld” in aanraking gebracht.

De moderne kunst presenteert zich zelf op velelei wijze.

Hoe ervaren we alles wat ons geboden wordt? Waarom vinden we iets mooi?

Binnen het protestantse leven heeft het toch wel vaak ontbroken aan een goede en deskundige voorlichting. Juist in onze tijd, waarin zoveel op drift schijnt te geraken, is bezinning op het „brede” terrein van de cultuur noodzakelijk.

Daartoe is vorig jaar (1964) de Stichting Christelijk Cultureel Studiecentrum opgericht.

Zij wil helpen de vaak onoverkoombaar schijnende kloof tussen „gewone mensen” en „kunstenaars” te overbruggen.

In deze folder wordt u een aantal activiteiten opgesomd, die een eerste aanzet tot dit werk willen zijn.

Uit de statuten:

Doel

De stichting heeft ten doel het bevorderen van de kunstzinnige en culturele vorming in de meest uitgebreide zin.

Grondslag

De stichting acht zich in haar arbeid gebonden aan de Bijbel als het Woord van God.

WAT?

Weekends voor Jongeren. Het algemeen thema voor deze bijeenkomsten luidt:

Heeft moderne kunst je iets te zeggen?

a. Weekend 15-16 januari 1966: **Is de moderne literatuur verdacht?**

Schrijvers, dichters, regisseurs, treden ons tegemoet. Vondel, Jacob Cats, Betje Wolff, Huizinga, Hugo Claus, Jan Cremer, lopen ons voor de voeten en schijnen het ons moeilijk te maken. Waar komt het allemaal vandaan? Wat zit erachter? En wat doet het je? Medewerkenden: Inge Lievaart en ds. S. J. Popma.

b. Weekend 5-6 februari 1966: **Beeldenstorm der twintigste eeuw.**

Aan de hand van een kleine expositie gaan we samen zoeken naar het beeld van het schilderij. Wat beweegt de kunstenaar? Staan er waarden op het spel? Bloot, vies, netjes - compositie, kleur. Wat moet ik ermee aan? Medewerkenden: Henk Krijger en prof. dr. Hans Rookmaaker.

c. Weekend 12-13 februari 1966: **Is t.v. een nieuwe muze?**

Wat speelt er achter het scherm? Is het allemaal mooi, wat we zien? Spanning, donker, beweging, effect en welke elementen spelen er al niet mee om het beeld te laten spreken? We gaan het horen, zien en bespreken.

Medewerkenden: dr. P. H. van Gorkum e.a.

d. Weekend 5-6 maart 1966: **De wondere wereld der muziek.**

Het vinden van de juiste toon is een kunst, een levenskunst. Hoe vinden we een weg in de kakofonie van hoog- en laag-gestemde klanken in de wereld der muziek? Maar wat wellicht belangrijker is: hoe ervaar je dit alles en wat gaat er in je om? Medewerker: Bernard Burger.

WAT NOG MEER?

Andere activiteiten:

a. Weekend 22-23 januari 1966: **Jonge mensen met talent.**

Ben ik kunstzinnig en zijn er mogelijkheden voor mij?

Hoeveel mensen hebben deze vraag wel gesteld? En hoeveel ouders zullen hun hoofd gebroken hebben over hun kind met artistieke mogelijkheden? In welke wereld komt ons kind terecht? Zal hij wel in het goede spoor blijven? Is het kunstenaar-zijn wel een eenzaam beroep?

Spelend en pratend met kunstenaars zullen deze vragen ter sprake komen.

Belangrijk. In verband met het onderwerp verwachten wij op zaterdagavond ook graag de ouders.

b. Weekend 26-27 februari 1966: **Heeft de kunstenaar een boodschap?**

Op dit weekend ontmoeten elkaar studenten van kunstacademies. Zij raken in gesprek met hedendaagse christen-kunstenaars. Het is goed, als jonge kunstenaars al vroeg contact met elkaar te zoeken.

c. **Algemeen congres** op 15 en 16 april 1966

Gespreksthema: **Vrijheid en Creativiteit.**

In welke richting beweegt zich onze samenleving? In welke richting beweegt zich de kunst? Betekent het geloof nog iets in de wereld van vandaag? Waar staat de kunstenaar in de strijd der geesten? Is er in de we-

reld van de kunst een worsteling gaande, waarin het geloof, het Koninkrijk de inzet is? Waaruit bestaat de vrijheid van de kunstenaar en hoe beleeft de moderne mens zijn vrijheid?

Blijft er vandaag nog wat over van zijn creativiteit?

Overigens: wat is eigenlijk een creatief mens? Referenten: prof. dr. W. Kingma, Californië; prof. dr. H. R. Rookmaaker, Amsterdam.

HOE?

Alle weekends van het Christelijk Cultureel Studiedocentrum worden gehouden in het Koetshuis van het **Kasteel Hoekelum** te Ede, te bereiken van station Ede-Wageningen, 20 minuten gaans, desgewenst per bus, richting Bennekom, halte Hoekelum.

Een weekend duurt van zaterdagmiddag 4 uur tot zondagavond.

De kosten van een weekend bedragen f 8,50 per persoon.

Opgave geschiedt door schriftelijke aanmelding aan: Christelijk Cultureel Studiedocentrum, Reigerlaan 2 te Leidschendam.

Bij de aanmelding te vermelden: naam, adres, beroep, leeftijd, geslacht, eventuele verlangens.

Voor het congres worden nadere mededelingen betreffende programma, kosten, plaats e.d. bij aanmelding verstrekt.

Secretariaat: ir. J. Bulens, Reigerlaan 2, Leidschendam.

Zij die het doel van de Stichting financieel willen steunen, kunnen hun bijdrage storten op Spaarbank voor Protestants Nederland, giro-rekening 156000, onder vermelding: C.C.S.-donatie.

KERKNIEUWS

Beroepen te Drogeham: B. van Riet te Pieterburen; te Wetsinge-Sauwerd: (bij accl.) kand. P. Schelling te Nijmegen; te Winnipeg (Can. Ref. Church): D. de Jong te Brampton.

Aangenomen naar Gees: A. R. Bosman te Nijmegen, die bedankte voor Onnen; naar Coaldale (Can. Ref. Church): J. Mulder te Carman (Manitoba); naar Cloverdale B.C.: J. F. van Popta te Edmonton.

Ds. C. Bakker. Zondag 12 december jl. verbond ds. C. Bakker, gekomen van Pijnacker, zich aan de kerk van Glanerbrug, die daarmee voor het eerst na de vrijmaking een eigen predikant ontving. Als bevestigiger trad op ds. H. W. Noordman van Lutten aan de Dedemsvaart, die preekte over 1 Thess. 5 : 12 en 13. De intrepreek van ds. Bakker handelde over Jer. 23 : 5 en 6. Als afgevaardigde van de burgerlijke gemeente van Enschede was aanwezig wethouder Schoonderbeek. Namens de classis en zijn eigen gemeente sprak ds. L. Douw van Enschede-Zuid-West. Broeder H. Bosch sprak woorden van welkom namens kerkeraad en gemeente. Ds. Bakker is belast met de geestelijke verzorging van de in West-Duitsland gelegerde militairen, die onder de kerk van Glanerbrug ressorteren. Op de genoemde zondag verbond ds. Bakker eveneens na bevestiging van ds. Noordman, zich ook aan de kerk van Oldenzaal, waarbij dezelfde preken werden gehouden. Broeder Nieboer vertolkte de gevoelens van de kerkeraad en gemeente, terwijl ds. Gerber sprak namens de classis. Van de kerken van Almelo, Enschede-Z.W. en Enschede-Oost waren afgevaardigden aanwezig, terwijl ook burgemeester mr. J. de Vries de dienst bijwoonde.

Ds. J. Slotman. Na bevestiging door zijn voorganger, ds. Tj. Boersma van Assen, met een preek over Maleachi 4 : 5 en 6, deed ds. J. Slotman, gekomen van Pernis, zijn intrede bij de kerk van Urk. De tekst van de intrepreek was Joh. 1 : 26-29. Namens kerkeraad en gemeente sprak br. C. Kapitein, namens de classis ds. J. van Dijk van Nagele (N.O.P.), terwijl ook burgemeester Bossenbroek het woord voerde.

Ds. R. Hoogsteen. Zondag 5 december deed ds. R. Hoogsteen, gekomen van Gees (Dr.) zijn intrede bij de gemeente van Den Ham. Als bevestigiger trad op ds. A. N. Hendriks met een preek over Joh. 1 : 6 en 7. Als tekst van zijn intrepreek had ds. Hoogsteen gekozen Ps. 122. Gesproken werd o.m. door br. J. Reijnders na-

mens kerkeraad en gemeente en burgemeester G. Bramer.

Ds. J. van Benthem. Zondag 19 december verbond Ds. J. van Benthem, voorheen in miss. dienst in West-Irian, zich aan de gemeente van Ulrum. Als bevestigiger trad op zijn voorganger, Ds. G. Mulders van Murmerwoude, die preekte over Joh. 1 : 52. In de middagdienst deed Ds. van Benthem intrede met een preek over Joh. 3 : 14 en 15. Het woord werd gevoerd door br. E. v. d. Veen namens kerkeraad en gemeente, br. Sikkens van Leens namens de classis Warffum, Ds. J. Zwart als voorzitter der zendingscommissie en burgemeester Krajenbrink.

Ds. G. Boersema. Na bevestiging door Ds. J. v. d. Hoeven van Zwijndrecht met een preek over 2 Cor. 13 : 3-5a, deed Ds. G. Boersema, gekomen van Alblasterdam, zijn intrede bij de kerk van Middelstum met een preek over 1 Cor. 2 : 9 en 10. Het woord werd o.a. gevoerd door br. Mulder namens kerkeraad en gemeente, burgemeester W. Blanken, Ds. Ophoff als consulent en namens de classis, en Ds. J. Geertsema namens de genabuurde kerk van Kantens.

Ingebruikneming kerk. De gemeente van Zwijndrecht-Groote Lindt mocht een nieuw kerkgebouw in gebruik nemen, dat plaats biedt aan 225 personen. De bijeenkomst, waarin dit geschiedde, stond onder leiding van ds. G. van Atten. De voorzitter van de bouwcommissie gaf een overzicht van de voorgeschiedenis van de bouw. De architect, de heer Joh. Hidding, lichtte de symboliek toe, die in het kerkgebouw is aangebracht. Door de plaatselijke verenigingen werden diverse cadeaus aangeboden. Namens de zusterkerk Zwijndrecht sprak ds. J. H. van der Hoeven; hij overhandigde een bijbel. De burgemeester van Zwijndrecht, de heer C. Slobbe, feliciteerde de gemeente met haar nieuwe aanwinst.

Amsterdam-Zuid. De kerkeraad van Amsterdam-Zuid richtte zich met het volgende schrijven tot die van Groningen-Zuid:

Weleerw. en Eerw. broeders,
De raad van de Gereformeerde kerk te Amsterdam-Z. heeft in zijn vergadering van 13 december 1965 kennis genomen van Uw brief van 8 nov. 1965, in welke brief U mededeelt dat Uw dienaar des Woords Ds. A. van der Ziel door U als zodanig is afgezet.

Onze Raad werd getroffen door het ontbreken van de vermelding aan welke openbare grove zonde Ds. A. van der Ziel zich heeft schuldig gemaakt. Gezien de ernst van de afzetting verzoekt onze raad U, zo spoedig dit kan, ons alsnog mededeling te doen van deze zonde.

Tot op die tijd kan Uw genomen afzettingsbesluit voor ons geen geldigheid hebben, omdat zulk een besluit in overeenstemming dient te zijn met hetgeen in de artikelen 79 en 80 van de Kerkordening is vastgelegd en overeengekomen.

Namens de raad voornoemd,
met broederlijke groet.

Zaandam vraagt om bededag. De kerkeraad van de Geref. Kerk te Zaandam heeft zijn instemming betuigd met het verzoek van de Kerk te Driebergen aan de classis 's-Gravenhage tot het uitschrijven van een bededag.

De kerkeraad schreef o.m.:

„Hij ontveinst zich niet, dat hier-gezien de verschillende taxatie van de „grote zwaarigheden” moeten liggen, die U een beslissing niet licht zal doen vallen. De Here beware ons er voor, dat de plaatselijke realisering van een eventueel door U uitgeschreven bededag een bron van nieuwe zwaarigheden zou opleveren. De raad wil daarom — evenals de kerkeraad van de Kerk te Driebergen dit deed-U met aandrang verzoeken: laat het uitschrijven van een bedrag gepaard gaan met de verwijzing naar Daniël, die zijn aangezicht tot de Here God richtte om te bidden, en te smeken, in vesten en in zak en as, die uit de mond van Gabriël mocht horen: „want gij zijt zeer bemind”, die, toen de ballingschap begon nog maar een jongen van misschien een jaar of tien was, — welk actief deel heeft zo'n kind nu aan de zonden en ongerechtigheden, waarom de ballingschap als een oordeel Gods over Zijn verbondsvolk kwam? — en die toch belijdt? Wij hebben gezondigd, Wij zijn goddeloos geweest!”

„Broeders roept op tot een solidair zijn in de schuld en in de schuldbelijdenis, opdat de Here Zijn duur gekochte volk verlosse uit al zijn benauwdheden vanwege zijn zonden.”

Ingebruikneming kerk in Hardenberg. De gemeente van Hardenberg nam in een feestelijke bijeenkomst haar nieuwe kerkgebouw in gebruik. De voorzitter van de bouwcommissie, br. A. de Wit, belichtte de voorgeschiedenis van

de bouw, terwijl de pastor loci Ds. S. de Waard, de naam van de nieuwe kerk („Petra-kerk”) toelichtte. Burgemeester Slot complimenteerde de gemeente met haar prachtige, nieuwe aanwinst. Namens het architectenbureau sprak de heer Wildeboer sr, die mede namens alle aanemers de avondmaalstafel aanbod. Ds. J. G. Meyer voerde het woord namens de classis. Vervolgens spraken de oudpredikanten: de Di. D. Vreugdenhil van Zwolle, G. Th. Koopman van Den Haag en W. Vreugdenhil van 's Hertogenbosch.

Door de plaatselijke verenigingen werden diverse cadeaux aangeboden. Br. R. S. H. Bakker bood namens oud-leden het doopvont aan, gemaakt naar het ontwerp van de Heer Kl. van Dijk te Groningen. Twee jongens van de papieractie brachten o.m. het geld voor de preekstoel bij elkaar. Namens het G.P.V. en als boekhouder sprak br. Boeringa.

ADRESSEN

Ds. J. Verhoeff woont thans: Mauritsstraat 16, Vroomshoop. Telefoon (05498) 2707. Postrekening 1219121.

Adres **Ds. R. Hoogsteen** is thans: pastorie Geref. kerk, Marleseweg 17, Den Ham. Tel. 05495-282.

Ds. F. F. Venema is verhuisd van Breestraat 16, Middenmeer naar Irisstraat 1, Hoogeveen. Telefoon 05280-4334.

Ds. G. Boersema woont thans: Geref. pastorie, Delleweg 17 te Middelstum. Tel. 05955-430, giro 942269.

Hoofddorp, scriba. C. G. de Wit, Repelstr. 3, Nieuw-Vennep.

Ds. H. v. Tongeren, Nachtegaallaan 27, Maas-luis, tel. 3326; giro 54268.

Ds. H. de Vries, Geraniumstraat 33, Nijverdal, tel. 05486-2646.

Edmonton (Can. Ref. Church), scriba: J. Lef-fers, 7696 Jasperavenue, Edmonton, Canada.

PRAEPARATOIR EXAMEN

De classis Hoogeveen heeft in haar vergadering van 16 december l.l. de Eerw. Heer W. Triemstra te Meppel (Troelstraplein 86) praeparatoir ge-examineerd en toegelaten om te staan naar het ambt van Dienaar des Woords, zodat hij nu be-roepbaar is.

AAN DE LEDEN

van de Gereformeerde Persvereniging

„Opbouw” delen wij mede, dat de

JAARLIJKSE LEDENVERGADERING

in 1966 zal worden gehouden op

ZATERDAG 29 JANUARI a.s.

Houdt U deze datum vrij?

Aan alle leden zal een convocatie worden gezonden.

Nieuwe leden kunnen zich melden bij het adres van de secretaris en penningmeester, van Lynden van Sandenburglaan 16 te Utrecht.

De leden van de Gereformeerde Persver. „Opbouw” die de contributie over het jaar 1965 nog niet hebben betaald worden verzocht, het bedrag ad f 2.50 te storten op giro 448367, ten name van de Penningmeester van de Geref. Persver. „Opbouw”, van Lynden van Sandenburglaan 16 te Utrecht.

Het Bestuur.

Drukkerij Steenberg

ZEIST - TELEFOON 03404-12452

Periodieken

Boekwerken

Handelsdrukkerij